

ефективності корпоративної культури. Споріднені ознаки господарського менталітету і корпоративної культури варто використати для побудови багатофакторної моделі розвитку корпоративної культури .

1. Богатырев М. *Организационная культура предприятия // Проблемы теории и практики управления* – 2005. – №1 – С.104–111. 2. Жовнір Н.М. *Управління організаційною і інноваційною культурою в системі регіонального розвитку // Економіка і регіон* – 2004. – №1(2) – С.45–47. 3. Зибцев В.М., Попов В.Ю. *Господарський менталітет України: теорія, історія та сучасний стан.* – Донецьк: НОРД-ПРЕСС, 2005. – 176 с. 4. Камерон К., Куинн Р. *Диагностика и измерение организационной культуры / Пер. с. Англ. – СПб.: Питер, 2001. – 320 с.* 5. Пилитенко В.Є. *Людина в ринковому суспільстві: орієнтації, поведінка, культура* – К.: ПУ “Фоліант”, 2005. – 224 с. 6. Тодорова О. *Формализация элементов корпоративной культуры // Новый персонал.* – 2005. – №11. – С.39–43.

УДК 338.9+658

З.С. Каїра, О.В. Іванова

Донецький державний університет управління
кафедра інноваційного менеджменту та управління проектами

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

© Каїра З.С., Іванова О.В., 2007

Формування механізму державного регулювання розвитку малого підприємництва; розроблення оцінки інноваційних проектів з урахуванням їхньої пріоритетності; запропонована процедура експертної оцінки проектів та програм дає змогу розробити науково обґрунтований підхід до виявлення черговості інвестування проектів малого бізнесу.

Ключові слова: держава, регулювання, управління, програма, критерій, оцінювання, підприємство, малий бізнес, обґрунтування, пріоритет.

The formation of mechanism for public administration for development small and medium entrepreneurship; development the innovation projects' assessment on the base of their priority; a procedure suggested for expert evaluation of innovation projects and programs makes an ability to develop a science-based approach to discover the queue for SME projects' investment .

Key words: state, regulation, management, program, criterion, evaluation, enterprise, small business, substantiation, priority.

Постановка проблеми

Система державної підтримки малого і середнього бізнесу в Україні потребує удосконалення. Уряд має забезпечити розбудову системного комплексного механізму державного регулювання її підтримки сталого розвитку і діяльності малого підприємництва.

Відсутність дієвої державної підтримки є основною причиною гальмування розбудови сектора малого і середнього бізнесу – за період 2000–2003 рр. його питома вага у ВВП підвищилася лише на 0,9 відсотка, а його вплив на стабілізацію та прискорення економічних процесів у державі залишається мінімальним, тому чинна законодавча база державної підтримки малого підприємництва потребує формування досконалішого механізму об'єктивної оцінки удосконалення відбирання інноваційних проектів малого підприємництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Рівень розвитку малого інноваційного підприємництва відчутно впливає на рівень зайнятості, добробуту та якість життя населення [1]. Підприємці, за визначенням, – це власники-менеджери, які відкривають нові незалежні підприємства для використання інновацій, розробляють інновації і борються за досягнення успіху на ринку, добиваються своєї частки ринку і нового багатства для самих себе [2]. Підприємці використовують механізм створення і розподілу багатства при капіталізмі, називаючи цей механізм креативною деструкцією, оскільки підприємці створюють нове багатство за допомогою руйнування існуючих ринкових структур. Згідно з економічною теорією Дж. Шумпетера інновації створюють новий попит, а підприємці приносять інновації на ринок, і це є центральною частиною створення і розподілу багатства. Підприємці чи власники-менеджери нових незалежних підприємств приносять інновації та руйнують існуючі ринки, оскільки інновації збільшують попит і створюють нове багатство [3].

У літературі з питань малого підприємництва існують різні концепції. Дослідник Ю. Дьякон вважає, що за показником кількості підприємств малого бізнесу на 10000 населення Україна істотно відстає від країн Центральної та Східної Європи, в яких більше ніж 40% продажів припадає на малі форми бізнесу. Так, у 2005 р. в Україні існувало 2955109 суб'єктів малого підприємництва, що в розрахунку на 10000 населення становило 63 одиниці, середньорічна чисельність працівників на малих підприємствах за цей період становила 1890,4 тис. чол., а питома вага малих підприємств в загальній кількості підприємств – суб'єктів підприємництва за показником чисельності зайнятих становила 19,6%. Питома вага малих підприємств у загальному показнику підприємницької діяльності за обсягами продукції, робіт і послуг за цей період становила 5,5%. Сферами діяльності малого бізнесу в Україні сьогодні переважно є торгівля товарами і послугами, будівництво, сільське господарство, транспорт, постачання комплектуючих та сфера послуг. Виконані за офіційними даними прогнози показників кількості малих підприємств та кількості малих підприємств на 10000 населення наведені на рис.1 і рис. 2, відповідно.

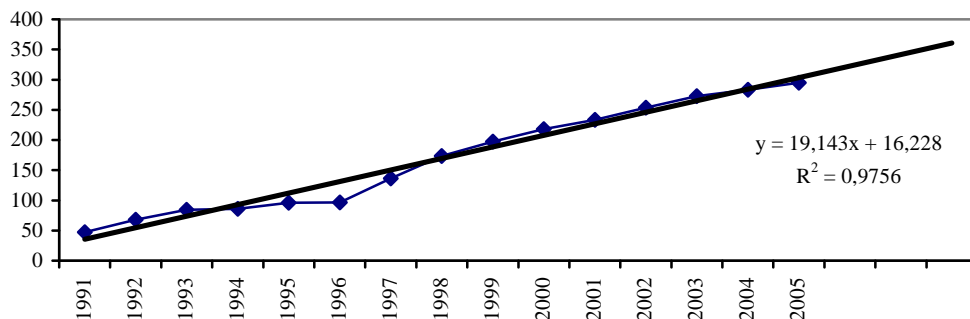

Рис. 1. Динаміка і прогноз кількості малих підприємств в Україні, тис. од.

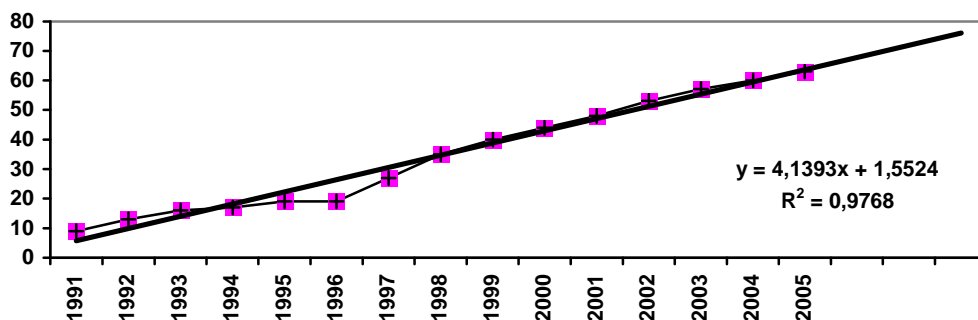

Рис. 2. Динаміка і прогноз кількості малих підприємств в Україні на 10 тис. чол. населення, од.

Аналіз динаміки розвитку і прогноз показників вказують на лінійні тренди їхнього зростання, з високими значеннями коефіцієнтів детермінації, що підтверджують доцільність прогнозування показників на основі наведених на рис. 1 і рис. 2 прогнозних рівнянь.

Наведені дані свідчать, що малий бізнес є невід’ємною частиною економіки держави, тому дослідження чинників, що впливають на його сталий розвиток, є актуальним.

Постановка цілей

Метою статті є розроблення пропозицій до створення механізму відбирання та інвестиційної підтримки державою програм розвитку пріоритетних інноваційних проектів малого підприємництва.

Виклад основного матеріалу

Вирішення актуальної проблеми формування механізму підтримки сталого розвитку малого підприємництва потребує наукового обґрунтування відбору та інвестування інноваційних проектів малого підприємництва на основі визначення їхньої пріоритетності та, відповідно, черговості.

Джерелами виявлення інноваційних проектів, вирішення яких першочергово необхідне для розвитку підприємництва, є порівняльні аналізи прогресивності використовуваних засобів і технологій, за окремими їхніми характеристиками, а також пошукові і нормативні прогнози. Крім цього, повинні застосовуватися методи якісного прогнозування, включаючи евристичні методи або пропозиції із створення інноваційних нетрадиційних засобів і технологій, що пропонуються компетентними експертами – фахівцями науки і виробництва.

Обґрунтування інноваційних науково-технічних програм та проектів потребує єдиного методичного підходу, який включає такі основні положення:

- проблеми мають задаватися на певний період їхньої реалізації;
- проблеми повинні містити конкретні цілі технічного і економічного характеру;
- необхідно виходити з можливостей їхнього вирішення силами підприємств, які вже наявні або які може мати в своєму розпорядженні підприємство в заданому періоді;
- необхідно враховувати реальні можливості фінансування учасників інноваційного процесу, хоч би на основі укрупнених орієнтувань.

Ігнорування цих положень приводить до нереальності вирішення проблем, що підтвердилося досвідом минулих років. Разом з тим, при постановці проблем не потрібна їхня надмірна деталізація в частині конкретних проектів, розробок і завдань виконавцям, що є завданням цільових комплексних програм. Для виявлення пріоритетності виявлених інноваційних проектів пропонується використовувати метод експертних оцінок. Застосування цього методу проілюстровано нижче на прикладі розроблення методу відбирання інноваційних програм вугільного виробництва.

Інноваційні програми (або, за наших умов, – проекти та бізнес-плани, що розроблені підприємцями малого бізнесу), мають бути подані у вигляді таблиці. Оскільки запропоновані проекти мають різний ступінь інноваційності, необхідно виконати експертну оцінку актуальності цих проблем щодо їхнього відбору і черговості інвестування. Експертами мають бути провідні фахівці, зокрема представники НДІ і ПКО, яких треба ознайомити з порядком експертизи оцінювання проектів. У таблиці наведено приклад результатів опитування фахівців, кожний з яких присвоїв ранги інноваційним проектам, в міру зменшення їхньої пріоритетності, на думку окремого експерта. Якщо фахівцеві було важко розрізнити за пріоритетністю декілька проблем, то дозволяється виставляти певним проектам один і той самий ранговий номер [5]. У такому разі після оброблення результатів опитування у матриці рангів з’являлися так звані “пов’язані ранги”. Проблема, яка з погляду фахівців є найпріоритетнішою, повинна була отримати найменшу суму рангів по рядках, і навпаки.

Результати опитування експертів

№ експерта, m_i	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	$\sum_{j=1}^n \sum_{i=1}^m x_{ij}$	
Проект, n_j																				
I	7	7	1	7	2	6	3	2	7	7	6	7	1	2	4	1	1	1	73	
II	2	2	5	1	2	1	7	6	4	5	4	2	4	2	3	2	3	2	57	
III	5	2	1	2	2	2	5	4	6	6	7	4	3	1	2	2	1	2	57	
IV	3	3	3	5	7	1	7	5	3	4	5	3	3	4	6	3	2	3	70	
V	4	1	3	3	6	2	4	3	1	2	1	5	3	7	7	4	4	4	64	
VI	2	2	7	4	5	3	2	7	5	3	2	6	4	5	6	4	4	4	75	
VII	1	1	1	6	1	1	1	1	2	1	3	1	2	6	7	1	2	1	39	
$\sum_{i=1}^m \sum_{j=1}^n x_{ij}$	24	18	21	28	25	16	29	28	28	28	28	28	20	28	35	17	17	17	435	

Необхідно визначити оцінку середнього ступеня узгодженості думок експертів на основі коефіцієнта конкордації за формулою (1):

$$W = \frac{S}{\frac{1}{12} m^2 (n^3 - n) - m \sum_{i=1}^m T_i}, \quad (1)$$

де m – кількість опитуваних експертів; n – кількість проблем чи факторів, що підлягають ранжуванню;

$$T_i = \frac{1}{12} \sum_{j=1}^n (t^3 - t), \quad (2)$$

де t – кількість пов'язаних рангів в кожному стовпці матриці рангів,

$$S = \sum_{j=1}^n \left(\sum_{i=1}^m x_{ij} - \frac{\sum_{j=1}^n \sum_{i=1}^m x_{ij}}{n} \right)^2. \quad (3)$$

Для оцінки статистичної значущості коефіцієнта конкордації W можна використати критерій χ^2 (критерій Пірсона), що підпорядковується χ^2 -розподілу з певною кількістю ступенів свободи.

Оскільки в матриці рангів (табл.3) наявні пов'язані ранги, критерій χ^2 Пірсона обчислюється за формулою (4):

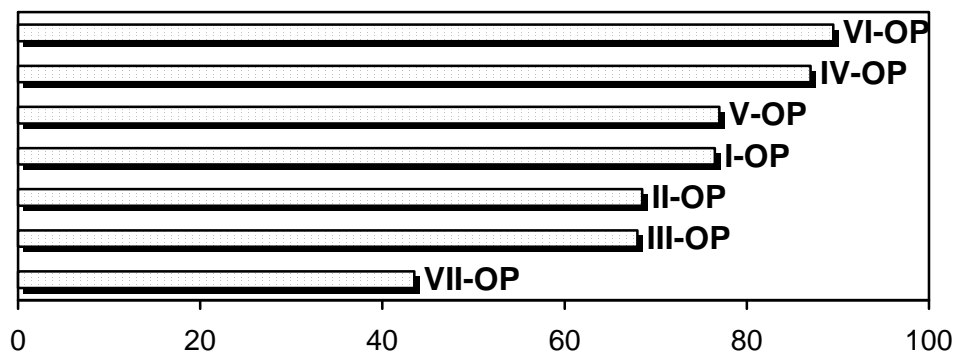
$$\chi^2 = \frac{S}{\frac{1}{12} mn(n+1) - \frac{1}{n-1} \sum_{i=1}^m T_i}. \quad (4)$$

Якщо обчислене значення χ^2 перевищуватиме табличне значення цього критерію для відповідної кількості ступенів свободи, то нуль-гіпотезу про випадковість збігу думок опитуваних експертів буде необхідно відхилити. Втім, необхідно перевірити статистичну значущість коефіцієнта конкордації за допомогою тестування, тому наступним етапом є виконання тесту нуль-гіпотези щодо випадковості збігу думок опитуваних експертів. Розрахована в цьому прикладі оцінка тест-критерію Хі-квадрат за формулою (4) показує, що емпіричне значення критерію $\chi^2_{\text{емп.}} = 15,65$ перевищує його критичне значення ($\chi^2_{\text{теор.}} = 12,6$) на прийнятому 5% рівні значущості та за кількості ступенів свободи $df = 7 - 1 = 6$.

Отже, процедура тестування свідчить, що висунута нуль-гіпотеза щодо випадковості збігу думок опитуваних експертів щодо важливості поданих проектів чи проблем, має бути відхилена, і

повинна бути прийнята альтернативна гіпотеза, що формулює не випадковість поданого на рис.1 розподілу рангів досліджених проблем за їхньою пріоритетністю.

На основі одержаних сум рангів по рядках (див. таблицю) побудована гістограма пріоритетності розглянутих інноваційних проблем технічного переозброєння вугільного виробництва (рис. 3).

Рис.3. Гістограма розподілу інноваційних проектів за їхньою пріоритетністю

Незважаючи на певні розбіжності думок експертів щодо пріоритетності інноваційних проблем технічного переозброєння, результати тестування свідчать, що отримані результати оцінки пріоритетності висунутих проблем є статистично значущими і логічними.

Аналіз гістограми отриманого в результаті експертного опитування розподілу інноваційних проблем за їхньою пріоритетністю свідчить, що першою за актуальністю розроблення є проблема VII (рис.1). Наступними за важливістю є проблеми III і II, втім, подальше детальне трактування поданих вище інноваційних проблем виходить за межі цієї статті, а наведений вище приклад має за мету проілюструвати запропоновану процедуру удосконалення механізму наукового обґрунтування пріоритетності та черговості інвестування державою інноваційних проектів, уособлених суб'єктами малого підприємництва.

При розробленні галузевих програм їхні основні напрями (проблеми) повинні бути обґрунтовані відповідною експертизою, яку зобов'язані організувати науково-дослідні інститути. Наведений в статті метод може бути також використаний при розробленні інноваційних логістичних стратегій управління та вирішенні інших проблем, що потребують зваженої науково обґрунтованої оцінки та ранжування чинників за їхньою важливістю.

На нашу думку, реалізація запропонованого підходу до формування механізму державної підтримки інноваційних проектів та програм малого підприємництва та наукового обґрунтування їхньої черговості щодо реалізації та інвестування збагачує теорію державного управління та регулювання розвитку підприємництва.

Висновки

1. Малий інноваційний бізнес є корінним чинником сталого економічного зростання, збільшення зайнятості і покращання добробуту населення.

2. Розвиток малого підприємництва потребує підтримки з боку держави у вигляді спеціальних цільових комплексних програм.

3. Метод оцінки пріоритетності проблем інноваційного розвитку є ефективним механізмом у вирішенні проблем формування державної політики управління розвитком малого підприємництва.

4. Пропонований метод відзначається прозорістю та об'єктивністю результатів оцінювання інноваційних проектів та проблем, дає змогу розробити незалежну оцінку черговості інвестування ініціативних проектів та удосконалити формування механізму державної підтримки програм та бізнес-планів суб'єктів малого підприємництва.

Перспективи подальших досліджень

Обґрунтовані теоретичні аспекти щодо формування механізму підтримки розвитку малого підприємництва будуть використані у подальших дослідженнях щодо розроблення відповідного теоретичного підґрунтя державного управління та регулювання малого та середнього бізнесу, розвитку методичного забезпечення та реалізації пропонованого методу на регіональному рівні й на рівні окремого інноваційного проекту розвитку суб'єкта малого бізнесу та підприємництва.

1. Геець В.М. *Нестабільність та економічне зростання*. – К.: *Ін-т екон. прогнозів*. – 2000. – 344 с. 2. William D. Bygrave. *The Portable MBA in Entrepreneurship*. John Willey & Sons, Inc. 1994. – 468 p. 3. Дьякон Ю. *Ещё раз о малом бизнесе* / Ю.Дьякон // *Экономика Украины*. – 2000. – №7. – С. 49–51. 4. Френкель А.А. *Математический анализ производительности труда*. – М.: *Экономика*, 2001. – 168 с. 5. Каїра З.С., Кабанов О.І., Нейенбург В.Є. та ін. *Методичні рекомендації до розробки довгострокових цільових комплексних програм технічного розвитку виробництва. Затв. Міністерством вугільної промисловості України, Донецьк*. – 1993. – 55 с.

УДК 338.24: 330. 341. 1

С.В. Князь, О.В. Князь, Ю.О. Андріанов

Національний університет “Львівська політехніка”,
кафедра менеджменту і міжнародного підприємництва

УДОСКОНАЛЕННЯ ОЦІНЮВАННЯ І РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ТА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

© Князь С.В., Князь О.В., Андріанов Ю.О., 2007

На підставі огляду і аналізу літературних джерел, а також ознайомлення із матеріалами підприємств виділено напрями і заходи з удосконалення оцінювання і регулювання інвестиційного та інноваційного розвитку підприємств. Розглянуто також особливості реалізації моніторингу інвестиційного та інноваційного розвитку підприємства.

Ключові слова: оцінювання, регулювання, розвиток, управління, інвестиції, інновації.

In the article on the basis of review and analysis of literary sources, and also the acquaintance with materials of enterprises is selected directions and measures on the improvement evaluations and adjusting of investment and innovative development of enterprises. The article is devoted also to the features of realization of monitoring of investment and innovative development of enterprise.

Keywords: evaluation, adjusting, development, management, investments, innovations.

Постановка проблеми

З позиції функціонального підходу одними із найважливіших елементів управлінського процесу є оцінювання і регулювання об'єктів управління. Ознайомлення із працями вітчизняних і зарубіжних економістів дає змогу стверджувати, що системний підхід до оцінювання і регулювання інвестиційного та інноваційного розвитку підприємств (ІРП) досі відсутній. Його розроблення вимагає виділення напрямів і заходів із удосконалення оцінювання і регулювання ІРП підприємства, зокрема у напрямку забезпечення системності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Узагальнення огляду літературних джерел, матеріалів підприємств показало, що одним з актуальних завдань керівників підприємств, зокрема керівників інвестиційних та інноваційних